

УДК 336.77

Росенко В.В.*кандидат економічних наук,
Сумський державний університет***Боженко А.С.***кандидат економічних наук,
Сумський державний університет***Іванова А.С.***студентка,
Сумський державний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

CURRENT STATE AND PROBLEMS OF CREDIT UNIONS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті проведено ретроспективний аналіз діяльності кредитних спілок в Україні протягом 2008-2015 рр. у розрізі ключових індикаторів розвитку, виявлено проблеми їх функціонування та запропоновано можливі варіанти вирішення виявлених недоліків.

Ключові слова: кредитна спілка, активи, капітал, кредит.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен ретроспективный анализ деятельности кредитных союзов в Украине в 2008-2015 гг. В разрезе ключевых индикаторов развития, выявлены проблемы их функционирования и предложены возможные варианты решения выявленных недостатков.

Ключевые слова: кредитный союз, активы, капитал, кредит.

ANNOTATION

The retrospective analysis of credit unions in Ukraine during 2008-2015 is investigated in the article. The author has revealed the problems of credit union functioning and proposed possible solutions.

Keywords: credit union assets, capital, loan.

Постановка проблеми. Необхідною умовою сталого розвитку різноманітних суб'єктів господарювання та домашніх господарств є забезпечення можливості використання ними позикових коштів. Основними джерелами отримання даного капіталу є банківські та небанківські фінансові посередники. Оскільки в Україні функціонує банкоцентрична модель фінансового ринку, то об'єктивно в суспільстві сформувався більший рівень довіри до банківських послуг. Проте регулярні хвилі визнання банків неплатоспроможними, втрата підтримки з боку іноземних кредиторів та інвесторів внаслідок прояву кризи 2008–2009 рр. та у зв'язку зі загостренням ситуації через події 2014–2015 рр. в Україні призвели до пошуку альтернативного механізму фінансування населення та суб'єктів малого бізнесу. Одним із можливих шляхів вирішення даного питання є стабільний розвиток кредитних спілок, адже ідеї кредитної кооперації випробувані часом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню функціонування кредитних спілок, аналізу проблем у їх діяльності присвячені роботи таких дослідників як:

М. Д. Бедринець, Л. М. Волощенко, Р. Р. Коцовська, О. Л. Дорош, С. В. Леонов [4], О. Я. Маліновська [5], В. В. Зимовець, Є. Б. Ніколаєв, І. С. Каракулова, О. М. Панкратова [2], В. О. Степанова [3] та інші. Сучасний розвиток кредитних спілок в Україні не дає змогу ефективно виконувати покладені на них ключові функції, цим самим вільно конкурувати з банківськими установами щодо залучення вільних фінансових ресурсів, тому актуальним залишається питання виявлення сучасних проблем та розробка напрямків щодо їх подолання.

Мета роботи є аналіз діяльності кредитних спілок, виявлення проблем їх функціонування та розробка перспективних варіантів подолання виявлених недоліків.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку зі стрімким розвитком економічних відносин, сучасною світовою тенденцією є зростання кількості розрахунків у кредит та у цілому обсягів кредитних операцій. Основна частина операцій у цій сфері здійснюється банківськими установами, однак їх альтернативою є кредитні спілки, які можуть оперативніше надати позичку на короткий термін. Однак ситуація щодо діяльності кредитних спілок на теренах України є протилежною до загальних тенденцій у сфері кредитування, за останнє десятиріччя спостерігається поступове скорочення показників їх діяльності.

Порівнюючи банк з кредитною спілкою, то остання є досить відкритою структурою, що функціонує на громадських засадах та контроль над діяльністю установи має кожен член кредитної спілки. Однак вищевказані переваги не знаходять підтримки серед населення, що підтверджується динамікою показників діяльності кредитних спілок на території України.

Проаналізувавши структуру небанківських кредитних установ виявлено, що на кінець 2015 року в Україні нараховувалося 728 установ, більшу частку з яких займали кредитні спілки (рис. 1). При чому їх питома вага становила 80 % усіх кредитних установ, що свід-

чить про поступове скорочення частки спілок у порівнянні з 2008 р. на 14 %. Це відбулося насамперед через розвиток та зростання кількості інших кредитних установ на 450 %.

Рис. 1. Динаміка кількості кредитних установ у Державному реєстрі фінансових установ за період 2008-2015 рр.

Джерело: складено автором на основі [1]

Дані рисунку 1 засвідчують, що в останні роки спостерігається тенденція до зменшення загальної чисельності кредитних спілок. У 2015 році їхня кількість зменшилася на 241 установу порівняно з 2008 роком, при чому більшість спілок об'єднує до 1 тис. осіб. Скорочення кількості досліджуваних суб'єктів господарювання протягом 2008-2011 рр. можна пов'язати з наслідками фінансово-економічної кризи. Основною причиною такого скорочення стало насамперед значне погіршення фінансового стану кредитних установ, що не змогли протистояти негативним кризовим процесам 2008-2009 років. Унаслідок порушення законодавчих вимог ці установи були виключені з Державного реєстру фінансових установ України. Протягом 2012-2013 рр. відбулося незначне зростання їх кількості, однак це було нестійкою тенденцією, адже у подальшому періоді спостерігається їх скорочення. Така ситуація відбулася у зв'язку з політичною нестабільністю в Україні.

Досить помітно скорочення діяльності кредитними спілками ілюструють загальні активи, капітал та внески членів кредитних спілок на депозитні рахунки (рисунки 2).

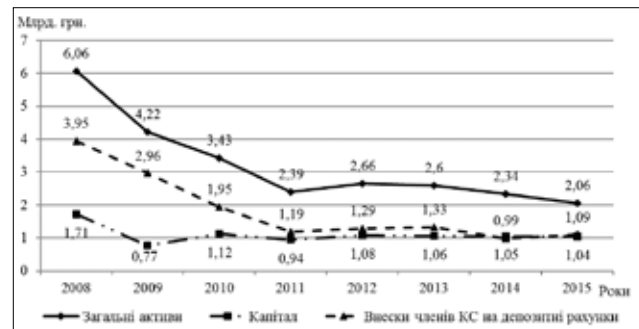

Рис. 2. Загальні активи, капітал та внески членів кредитних спілок на депозитні рахунки за 2008-2015 рр., млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [1]

Протягом 2008-2011 рр. відбулося скорочення загальних активів кредитних спілок майже втричі, при чому аналогічна тенденція спостерігається щодо внесків членів на депозитні рахунки. У 2012 р. відбулося намагання наростити обсяги загальних активів, однак у подальшому це спричинило скорочення досліджуваного показника. У 2015 р. активи знаходяться на рівні 2,06 млрд. грн., що є найменшим значенням протягом досліджуваного періоду. Тенденція до зменшення активів спричинена скороченням кількості установ, при чому спадання обсягів внесків на депозитні рахунки відбулося через погіршення фінансового становища населення. Капітал кредитних спілок скоротився на 39 %, що свідчить про недостатні зусилля щодо покращення фінансової стійкості даних установ та зростання ризиків.

Особливої уваги заслуговує ситуація щодо надання кредитів з боку досліджуваної установи (таблиця 1).

Аналіз таблиці 1 виявив, що протягом досліджуваного періоду відбулося зменшення обсягів наданих кредитів та 67 %, що спричинено скороченням кількості установ та введенням кредитним спілками більш жорстких умов для кредитування. Поштовхом для таких змін стало зменшення платоспроможності населення, що у свою чергу виявило вплив на зростання про-

Таблиця 1
Основні показники діяльності кредитних спілок протягом 2008-2015 рр.

Показник	Рік								Темп приросту 2015/2008, %
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Кредити, надані членам КС, млрд. грн	5,57	3,91	3,35	2,24	2,53	2,35	1,99	1,79	-67,86
Заборгованість за неповерненими та простроченими кредитами (залишок на кінець періоду), млн грн	675	1177,9	1357,5	410,6	407,6	412,9	454	451,8	-33,07
Питома вага простроченої заборгованості в загальному кредитному портфелі, %	12,1	30,1	40,5	18,4	16,1	17,6	22,8	25,4	109,92

Джерело: складено автором на основі [1]

тягом 2008-2015 рр. питомої ваги простроченої заборгованості в загальному кредитному портфелі на 109 % (з 12,1 % до 25,4 %). Структура кредитів за видами за 2008–2015 рр. не зазнала значних змін, переважають споживчі та кредити на придбання, будівництво, ремонт та реконструкцію нерухомого майна. При чому більшість кредитів видається за середньозваженою ставкою у межах 40-50 % та переважають довгострокові кредити. Заборгованість за неповерненими та простроченими кредитами найбільшого значення досягла у 2009-2010 рр., що спричинено погіршенням фінансової ситуації населення внаслідок кризи 2008 р. Однак протягом досліджуваного періоду даний показник зменшився на 33 % у зв'язку із скороченням кількості кредитних спілок.

Отже, вищезазначені негативні тенденції показників розвитку кредитних спілок спричинені низкою проблем. Насамперед несприятливий вплив на динаміку показників здійснила світова фінансово-економічна криза та політична ситуація в Україні, що в свою чергу сприяло скороченню платоспроможності населення. Також існує недостатній рівень обізнаності та довіри населення до діяльності кредитних спілок, що потребує створення спеціальних центрів інформаційної підтримки та органів захисту споживачів.

Поряд з цим, значним недоліком є відсутність необхідної законодавчо-нормативної бази діяльності, у зв'язку з чим виникають випадки шахрайства як з боку споживачів, так і з боку кредитних спілок. Тому постає необхідність розроблення нормативних вимог до діяльності, докладних правил функціонування кредитних спілок та встановлення їх на законодавчому рівні. У зв'язку з цим, з боку держави повинні здійснюватися цілеспрямовані процеси нагляду, регулювання та контролю. Досить важливо розробити перелік показників та створити обов'язкову вимогу дотримання кредитними спілками нормативних значень. На сьогодні розроблені коефіцієнти щодо капіталу, платоспроможності, рівня прибутковості, якості активів і ліквідності, однак необхідно створити жорсткіші умови та покращити нагляд за їх дотриманням з метою покращення стабільності діяльності кредитних спілок. Особливо це стосується рівня капіталізації, адже даний показник суттєво впливає на інші показники, такі як прибутковість, рентабельність, ліквідність тощо.

З метою покращення довіри населення та забезпечення фінансової надійності даних установ, доцільно встановити вимогу щодо обов'язкового резервування певної суми коштів на рахунках у банках зі стабільним інвестиційним рейтингом. Дана вимога забезпечуватиме

захищеність певної частини активів у випадку здійснення незаконних дій учасниками кредитної спілки.

Особливої уваги заслуговує вдосконалення внутрішніх процесів кредитної спілки. Необхідно здійснювати постійний аналіз діяльності даних установ, поточне та стратегічне планування з метою швидкого реагування на проблемні ситуації. Фінансова звітність щодо результатів їх діяльності повинна бути у відкритому доступі з метою можливості ознайомлення з нею державного регулятора, потенційних та наявних клієнтів.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що протягом останніх восьми років спостерігаються негативні тенденції щодо кількості кредитних установ та обсягів їх діяльності. Тому досить важливо переломити характер змін шляхом подолання існуючих проблем та удосконалення діяльності кредитних спілок. Дані установи мають можливість зайняти нішу надання населенню невеликих кредитів, хоча це вимагає від кредитних спілок рішучих змін, пристосування до яких може зайняти тривалий період часу. Але у перспективі кредитні установи можуть стати рівноцінною альтернативою банків у сфері надання споживчих кредитів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформація про стан і розвиток кредитних установ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/rinok-kreditnoi-kooperacii.html>
2. Панкратова О. М. Проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Панкратова, О. С. Музалевський // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2014. – № 34. – С. 103-109. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpipt_2014_34_19
3. Степанова В. О. Основні напрями розвитку кредитних спілок у сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. О. Степанова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 4. – С. 135-140. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2012_4_32
4. Леонов С. В. Діяльність кредитних спілок: світовий досвід та перспективи їх функціонування на вітчизняному ринку кредитних послуг / С. В. Леонов, М. Г. Олещук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – Вип. 39. – С. 117-126.
5. Маліновська О.Я. Основні проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок у сучасних умовах розвитку економіки України / О.Я. Маліновська // Вісник Львівської державної фінансової академії. Науковий журнал. – 2012. – № 22. – С. 137-141.